

що знаходять свій вираз у застосуванні до правопорушника заходів державного примусу у вигляді адміністративних стягнень, що тягнуть за собою несприятливі наслідки особистого, майнового характеру та владний осуд винного суб'єкта з метою попередження й припинення адміністративних правопорушень. Відмежування адміністративної відповідальності від інших видів, що так чи інакше з нею пов'язані, характеризує її самостійне значення. У той час як співвідношення видів юридичної відповідальності свідчить про їх взаємозв'язок в єдиній системі права.

Список використаних джерел:

1. Ямпольская Ц.А. Органы советского государственного управления в современный период / Ц.А. Ямпольская – М. : Изд-во Академии наук СССР, 1954. – 228 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник] : у 2 т. : Загальна частина / ред. колегія : В.Б. Авер'янов (голова). – К. : Видавництво «Юридична думка», 2004. – Т. 1. – 584 с.
3. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43.
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.
5. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2–3. – Ст. 12.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
7. Літошенко О.С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / О.С. Літошенко. – К. , 2004. – 199 с.
8. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
9. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
10. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

УДК 351.741:343.1

МАКСІМЕНЦЕВА Н.О.

СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН У ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ, ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНИ НАДР

Стаття присвячена дослідженню кола суб'єктів у адміністративних правовідносинах у сфері державного управління в галузі використання, відтворення та охорони надр. Аналізуються особливості правосуб'єктності та правового статусу таких суб'єктів.

Ключові слова: суб'єкт правовідносин, державне управління, адміністративні правовідносини.

Статья посвящена исследованию круга субъектов в административных правоотношениях в сфере государственного управления в области использования, воспроизводства и охраны недр. Анализируются особенности правосубъектности и правового статуса таких субъектов.

Ключевые слова: субъект правоотношений, государственное управление, административные правоотношения.

This article researches for subjects' circle of administrative legal relations in the sphere of public administration in the use, reproduction and protection of mineral resources. It is analyzed the features of the law and the specifics of the legal status of such entities.

Key words: subject of legal relations, public administration, administrative legal relations.

© МАКСІМЕНЦЕВА Н.О. – кандидат юридичних наук, докторант (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара)

Вступ. Формування нової стратегії державного управління, і зокрема у сфері використання та охорони надр, торкається перш за все реформування системи органів державного управління в даній сфері. У той же час такі органи державного управління є обов'язковим учасником суб'єктного складу адміністративних правовідносин, а тому чіткість у визначенні компетенції того чи іншого органу значною мірою залежить від правильного розуміння особливостей правосуб'єктності органів державного управління у сфері управління в галузі використання, відтворення й охорони надр.

Постановка завдання. Загалом питання суб'єкту адміністративних правовідносин знайшло достатнє висвітлення у спеціальній літературі з адміністративного права. Проте, особливості правосуб'єктності органів державного управління саме в галузі використання, відтворення та охорони надр потребує окремого додаткового дослідження. Саме тому, виходячи з вищезначеного, автор ставить собі за мету дослідити специфіку правосуб'єктності та правового статусу учасників управлінських правовідносин у галузі використання, відтворення й охорони надр.

Результати дослідження. Обов'язковим елементом адміністративних правовідносин у галузі використання, відтворення та охорони надр, окрім підстави виникнення, зміни та припинення, об'єкту та змісту є суб'єкт таких правовідносин.

Державне управління здійснюється шляхом впливу уповноваженого суб'єкта на підпорядкованого. Тобто суб'єкт правовідносин державного управління є обов'язковим елементом структури правовідносин. Правовідносини в галузі використання, відтворення й охорони надр виникають між певними суб'єктами. Якщо говорити про фактичних учасників правовідносин, то ними є фізичні особи.

Для того, щоб бути учасником правовідносин, їх учасник має володіти правосуб'єктністю. Дана категорія визначає які якості мають бути притаманні суб'єкту для того, щоб мати певні суб'єктивні права та нести відповідні суб'єктивні обов'язки, вступаючи у відповідні правовідносини.

Поняття «правосуб'єктність» (сарут), тобто здатність бути суб'єктом права, походить ще з римського права. Так у рабовласницькому Римі правосуб'єктність визначалась трьома станами (статусами): свободи, громадянства та сімейного стану [1, с. 101].

В юридичній літературі категорії правосуб'єктності надається не узагальнюючий, а індивідуалізуючий характер, тобто під правосуб'єктністю розуміють не те, якими якостями мають володіти суб'єкти права в цілому, а те, якими якостями має бути наділений конкретний суб'єкт для того, аби бути визнаним законом учасником правовідносин [2, с. 112].

Так С.Н. Братусь ототожнює правосуб'єктність і правоздатність [3, с. 6]. Мова йде про те, що з виникнення правоздатності в особи виникає й правосуб'єктність, при цьому недостатність дієздатності доповнюється дієздатністю наявною у законного представника недієздатної (обмежено дієздатної особи).

Так само під адміністративною правосуб'єктністю розуміють здатність суб'єкта мати й реалізовувати права та виконувати обов'язки, що містяться в нормах адміністративного права [4, с. 83].

Суб'єктами адміністративно-правових відносин є носії передбачених адміністративно-правовими нормами прав та обов'язків, котрі здатні ці права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати [5, с. 177]. Водночас один із суб'єктів має бути уповноваженим відносно іншого учасника, тобто мати владні повноваження.

Аналіз чинного законодавства дає підстави стверджувати, що до кола суб'єктів адміністративних відносин відносяться: а) публічно-правові суб'єкти, наділені владними повноваженнями по відношенню до інших суб'єктів відносин; б) публічно-правові суб'єкти, що не володіють владними повноваженнями і знаходяться у прямому підпорядкуванні попередньої групи суб'єктів; в) суб'єкти приватного права, зокрема:

- до першої групи суб'єктів слід віднести органи законодавчої (Верховна Рада України), виконавчої влади (Кабінет Міністрів України; Міністерства, відповідні Державні агентства, Державні служби, місцеві державні адміністрації тощо), органи місцевого самоврядування (міські, селищні, сільські ради тощо);

- до другої групи слід віднести державні підприємства (у тому числі казенні), державні організації, державні науково-виробничі підприємства, наукові інститути, державні акціонерні товариства тощо;

- до третьої групи слід віднести фізичних осіб (громадяни, у тому числі суб'єкти підприємницької діяльності, іноземці, особи без громадянства) та юридичних осіб (підприємства, товариства, кооперативи) тощо.

Слід погодитись із думкою, що «суб'єкт адміністративно-правових відносин» не є тотожним «суб'єкту адміністративного права». Так суб'єкт адміністративного права – загальна категорія, яка характеризує осіб, що відповідають вимогам гіпотези норми адміністративного права, тоді як суб'єкт адміністративно-правових відносин завжди є конкретно визначеним [4, с. 189].

Тобто фактично суб'єкт адміністративно-правових відносин – це суб'єкт адміністративного права, який вступив у конкретні правовідносини, що регулюються нормами адміністративного права.

Становище суб'єктів адміністративних правовідносин у галузі використання, відтворення та охорони надр визначається їх правосуб'єктністю, до якої включається адміністративна правоздатність та адміністративна дієздатність.

Адміністративна правоздатність – це здатність мати права та обов'язки, закріплені нормами адміністративного права. Адміністративна дієздатність – це здатність особи своїми діями здійснювати права, виконувати обов'язки, передбачені адміністративно-правовими нормами та нести відповідальність у відповідності до цих норм [6, с. 53].

Іноді деліктоздатність, тобто здатність суб'єкта нести юридичну відповідальність у разі допущення ним негативної поведінки у випадках, передбачених нормами адміністративного права, відокремлюють від дієздатності [4, с. 90].

Поняття «адміністративна правосуб'єктність» слід відмежовувати від поняття правового статусу.

На думку Стеценко С.Г., адміністративна правосуб'єктність – це, по суті, «право на право», а адміністративно-правовий статус – це реально існуючі права та обов'язки [4, с. 90].

Дійсно, якщо говорити про адміністративну правосуб'єктність громадянина в галузі використання, відтворення та охорони надр, можна навести в якості прикладу здатність громадянина бути користувачем ділянки надр.

Відповідно до ст. 13 Кодексу України про надра, користувачами надр можуть бути підприємства, установи, організації, громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, іноземні юридичні особи [7].

Тобто передбачається абстрактна можливість набути в майбутньому зазначене право користування.

У той же час правовий статус того ж громадянина, який вже є користувачем ділянки надр, чітко визначений.

Відповідно до ст. 24 Кодексу України про надра, користувачі надр мають право:

- 1) здійснювати на наданій їм ділянці надр геологічне вивчення, комплексну розробку родовищ корисних копалин та інші роботи згідно з умовами спеціального дозволу або угоди про розподіл продукції;
- 2) розпоряджатися видобутими корисними копалинами, якщо інше не передбачено законодавством або умовами спеціального дозволу;
- 3) здійснювати на умовах спеціального дозволу консервацію наданого в користування родовища корисних копалин або його частини;
- 4) на першочергове продовження строку тимчасового користування надрами;
- 5) користуватися додатковими правами, передбаченими угодою про розподіл продукції.

Користувачі надр зобов'язані:

- 1) використовувати надра відповідно до цілей, для яких їх було надано;
- 2) забезпечувати повноту геологічного вивчення, раціональне, комплексне використання та охорону надр;
- 3) забезпечувати безпеку людей, майна й навколишнього природного середовища;
- 4) приводити земельні ділянки, порушені при користуванні надрами, до стану, придатного для подальшого їх використання в суспільному виробництві;
- 4-1) надавати та оприлюднювати інформацію про загальнодержавні й місцеві податки та збори, інші платежі, а також про виробничу (господарську) діяльність, необхідну для забезпечення прозорості у видобувних галузях, відповідно до порядку, затвердженого Кабінетом Міністрів України;
- 5) виконувати інші вимоги щодо користування надрами, встановлені законодавством України та угодою про розподіл продукції [7].

Водночас для суб'єктів публічного права законодавство встановлює особливий публічно-правовий статус, оскільки вони здійснюють найважливіші державні функції та повноваження [8, с. 253].

Тобто у випадку з державними органами, вважаємо, можна говорити про те, що їх адміністративна правосуб'єктність виникає та співпадає з правовим статусом. Це зумовлено особливостями правовідносин державного управління, коли уповноважений суб'єкт створюється (або перепрофілюється) з чітко поставленою метою та має чітко окреслені нормативним актом права та обов'язки. Так державний орган отримує відповідний правовий статус після набрання чинності нормативним актом, що затверджує, наприклад, положення про нього. Водночас такий документ передбачає мету, завдання, структуру державного органу, визначає порядок і межі взаємовідносин державного органу як між структурними його елементами, так і між ним та іншими суб'єктами правовідносин.

У такому випадку відносини характеризуються примусовим характером. Так, якщо громадянин на свій розсуд (добровільно) може вступати або не вступати у правовідносини, пов'язані з використанням, відтворенням і охороною надр, то, наприклад, Державна служба геології та надр України, утворена суб'єктом адміністративно-правових відносин управління у вказаній галузі, з метою забезпечення реалізації державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, позбавлена такої можливості [9, 10].

Суб'єкти правовідносин управління в галузі використання, відтворення та охорони надр можуть мати загальну й спеціальну правосуб'єктність.

У залежності від наведених вище категорій суб'єктів адміністративних правовідносин в галузі використання, відтворення та охорони надр, вони мають різний обсяг їх правосуб'єктності, що визначається, з одного боку, їх загально-правовим статусом як суб'єкта адміністративного права, так і,

з іншого боку, спеціальним статусом, що набувається ними у зв'язку зі вступом до особливих галузевих відносин.

Наприклад, повну дієздатність фізична особа набуває в порядку, визначеному Цивільним кодексом України.

Відповідно до ст. 34 Цивільного кодексу України, повну цивільну дієздатність має фізична особа, яка досягла вісімнадцяти років (повноліття) [11].

Відповідно до ст. 80 Цивільного кодексу України, юридичною особою є організація, створена й зареєстрована у встановленому законом порядку. Юридична особа наділяється цивільною правосудністю та дієздатністю, може бути позивачем і відповідачем у суді [11].

З моменту набуття загальної правосуб'єктності, особа має потенційну можливість бути суб'єктом адміністративних правовідносин, наприклад, щодо використання надр. Разом з тим, доки особа не вчинить певні дії, спрямовані до вступу у відповідні правовідносини, вона не є їх суб'єктом.

У той же час, якщо особа бажає вступити у відносини з державою, що пов'язані з користуванням надрами, то вона має отримати спеціальний дозвіл, тобто набутти спеціальної адміністративної галузевої правосуб'єктності.

Відповідно до ст. 19 Кодексу України про надра, вони надаються в користування підприємствам, установам, організаціям і громадянам лише за наявності у них спеціального дозволу на користування ділянкою надр. Право на користування надрами засвідчується актом про надання гірничого відводу [7].

У даному випадку елементом правосуб'єктності користувача надрами є наявність у суб'єкта спеціального дозволу на користування ділянкою надр, який той набуває, маючи повну цивільну дієздатність, вступивши в адміністративно-правові відносини з відповідним суб'єктом, що уповноважений видати такий спеціальний дозвіл.

Тобто фізична або юридична особа для того, щоб стати суб'єктом адміністративних правовідносин, пов'язаних із використанням надр, повинна пройти декілька етапів для набуття відповідної правосуб'єктності:

- 1) набутти загальної правосуб'єктності;
- 2) вступити в адміністративні правовідносини з уповноваженим суб'єктом з приводу отримання спеціального дозволу на використання надрами;
- 3) розпочати використання надр, при цьому вже будучи суб'єктом адміністративних правовідносин, що пов'язані саме з таким видом діяльності.

Щодо правосуб'єктності осіб, які входять до першої групи нашої умовної класифікації, то їх правосуб'єктність визначається відповідним нормативним актом. Наприклад, Державна служба геології та надр України створюється та діє у відповідності до Указу Президента України «Про Положення про Державну службу геології та надр України», є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства [9].

У разі набуття Держгеонадрами правосуб'єктності пов'язане із двома аспектами: перший – прийняття рішення Президентом України про її створення; другий – подальша реєстрація її як юридичної особи у відповідності до чинного законодавства.

Висновки. Таким чином, суб'єктами адміністративних правовідносин у галузі використання, відтворення та охорони надр є, відповідно, учасники суспільних відносин, які мають здатність володіти суб'єктивними правами, виконувати покладені на них обов'язки, набувають своїми діями певні права та обов'язки, здатні нести юридичну відповідальність та які вступили у правовідносини, пов'язані з використанням, відтворенням та охороною надр.

З огляду на викладене, приходимо до висновків, що правосуб'єктність учасників адміністративно-правових відносин у галузі використання, відтворення та охорони надр має свої особливості, що пов'язані зі специфічним колом учасників таких адміністративних правовідносин. Урахування такої специфіки дозволяє формувати нормотворчим органам відповідні цілі та завдання при реформі системи органів управління в цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Підпригора О.А. Римське право : [підручник] / О.А. Підпригора, Є.О. Харитонов – 2-ге видання – К. : ЮрінкомІнтер, 2009. – 528 с.
2. Гражданское право : [учебник] / под ред. А.П. Сергеева Ю.К. Толстого – М. : «ТК Велби», 2005. – Т. 1. – 112 с.
3. Братусь С.И. Субъекты гражданского права / С.И. Братусь – М. , 1950. – 364 с.
4. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : [навчальний посібник] / С.Г. Стеценко – К. : Атіка, 2007, – 624 с.
5. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник] : у 2 т. / ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова) – К. : Видавництво «Юридична думка», 2004. – Т. 1 : Загальна частина – 177 с.
6. Бахрах Д.Н. Административное право России : [учебник для вузов] / Д.Н. Бахрах – М. : НОРМА, 2002. – 640 с.

7. Кодекс України Про надра від 27 липня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України – 1994. – № 36. – Ст. 340.

8. Старилов Ю.Н. Курс общего административного права : в 3 т. / Ю.Н. Старилов – М. : Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА – ИНФРА М), 2002. – Т. 1 : История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. – 253 с.

9. Указ Президента України «Про Положення про Державну службу геології та надр України» від 06.04.2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/391/2011>.

10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну службу геології та надр України» від 13.12.2015 р. № 1174 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/1174-2015-%D0%BF>

11. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003 р. № 40. – 2003. – Ст. 356. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

УДК 341.1

МАРУСЯК Л.О.

АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ УКРАЇНИ ТА РФ ЩОДО ЯКОСТІ Й БЕЗПЕКИ ПРОДУКЦІЇ ТА ПОСЛУГ ДО ПРАВА ЄС

Стаття присвячена дослідженню стану адаптації національних стандартів України та РФ щодо якості й безпеки продукції та послуг до права ЄС. Проведено аналіз чинного українського та російського екологічного законодавства. Автор аналізує адаптацію національних стандартів України та РФ щодо якості й безпеки продукції та послуг до права ЄС і окреслює перспективи розвитку адаптації.

Ключові слова: національні стандарти, безпека продукції, українське законодавство, російське законодавство, право ЄС.

Статья посвящена исследованию состояния адаптации национальных стандартов Украины и РФ относительно качества и безопасности продукции и услуг к праву ЕС. Проведен анализ действующего украинского и российского экологического законодательства. Автор анализирует адаптацию национальных стандартов Украины и РФ относительно качества и безопасности продукции и услуг к праву ЕС и определяет перспективы развития адаптации.

Ключевые слова: национальные стандарты, безопасность, украинское законодательство, российское законодательство, право ЕС.

The article investigates the state of adaptation of national standards of Ukraine and the Russian Federation on the quality and safety of products and services to EU law. The analysis of the current Ukrainian and Russian environmental legislation. The author analyzes the adaptation of national standards of Ukraine and the Russian Federation on the quality and safety of products and services to EU law and outlines the prospects of adaptation.

Key words: national standards, safety, Ukrainian legislation, Russian legislation with EU law.

Постановка проблеми. З кожним роком у світі зростає попит споживачів на безпечні та високоякісні продукти харчування з тривалим періодом зберігання, водночас особлива увага споживачів приділяється безпеці продукції.

Із цієї причини, законодавці всіх країн намагаються вдосконалювати свої нормативні бази з приводу безпеки та якості продукції, а питання адаптації відповідних нормативних актів України та Росії до європейських, у рамках зближення норм і стандартів, набуває особливої пріоритетності.

© МАРУСЯК Л.О. – аспірант кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права (Ужгородський національний університет)